

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Факультет обліку, фінансів та підприємницької діяльності

Присвячується
130-річчю НУХТ

**Всеукраїнська
науково-практична
конференція**

**«Актуальні проблеми
економічного та соціального
розвитку підприємств
харчової промисловості»**

24 — 25 квітня 2014 рік

КИЇВ НУХТ 2014

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РИНКОВИХ УМОВАХ

І.П. Мосіюк, канд. екон. наук, доцент
Національний університет харчових технологій

С.І. Мосіюк, канд. екон. наук, доцент
*Національний університет біоресурсів і
природокористування*

Держава як найвища форма організації людського співжиття створює умови для того, щоб діяльність людей, задоволення їх потреб в їжі, одязі, житлі та інших матеріальних благах здійснювались згідно із схваленими суспільством нормами, правилами та звичаями.

Становлення та зміцнення держави як суспільного інституту супроводжувалося розвитком численних її функцій, включаючи економічні. Тобто розвиток економічних функцій держави є невід'ємною частиною еволюції суспільства в його організованих формах.

Виникнення економічних функцій держави — результат розвитку продуктивних сил, об'єктивних його потреб. Поглиблювалося усупільнення виробництва, долалась подрібненість його складових, окремі товаровиробники об'єднувалися через ринок у колективному процесі праці. Виникало багато загальних проблем, вирішення яких кожному окремому виробникові було не під силу. Серед таких суспільних, загальних проблем — забезпечення неподільності території держави як середовища для господарської діяльності, зовнішньої і внутрішньої безпеки, розвитку шляхів сполучення, формування органів управління, суду, армії, грошового обігу, державної скарбниці. Вирішенням наведених та інших суспільних проблем міг займатись тільки такий інститут, який відносно незалежний від кожного з виробників і від суспільства в цілому. Отже держава стала апаратом організації, об'єднання господарського життя, реалізації економічних інтересів суспільства в цілому.

Ефективність і раціональність функціонування національних економічних систем значною мірою залежить від розподілу функцій між суб'єктами господарської системи. Головна функція централізованого регулювання полягає в управлінні економічним розвитком країни в цілому, її внутрішніх відносин, продуктивних сил і науково — технічного прогресу. Не менш важливими є функції перерозподілу національного доходу між сферами суспільного життя і галузями економіки, а також створення та розвитку соціально — економічної інфраструктури. Метою даної роботи є висвітлення державних важелів регулювання господарської діяльності в ринкових умовах.

Важливу роль у процесі наближення до економічної рівноваги в системі ринкової системи господарювання відіграє державний сектор, завдяки якому держава бере безпосередню участь в економічних процесах як прямий суб'єкт виробничих відносин. Вона виконує також функцію регулювання зовнішньоекономічної діяльності всіх об'єктів господарювання та охорони навколишнього природного середовища.

Ефективність державного регулювання залежить і від того, як держава забезпечує правову основу і суспільну атмосферу, що сприяють ефективному функціонуванні ринкової системи. Американські економісти К.Р. Макконелл та С.Л. Брю зазначають, що це передбачає такі заходи, як надання законного статусу приватним підприємствам, визначення прав приватної власності та гарантування обов'язковості дотримання контрактів.

Оскільки централізоване регулювання не є директивним для всіх секторів економіки, то необхідною умовою його ефективності є законодавче закріплення універсальних параметрів державної економічної політики, на які орієнтуються в своїй господарській діяльності всі економічні одиниці. Законодавче закріплюються передусім такі показники: обсяг і структура кредитно-грошового забезпечення економіки; норми оподаткування доходів або вартості реалізованої продукції; обсяг і структура державних бюджетних витрат.

До найважливіших методів державного регулювання належать:

- ◆ проведення реформ в оподаткуванні корпорацій, державних підприємств і підприємств немонополізованого сектора економіки;
- ◆ державне стимулювання науково — дослідницьких і дослідно — конструкторських розробок, або науково — технічна політика;
- ◆ активна амортизаційна політика;
- ◆ кредитно — грошова політика;
- ◆ здійснення структурної або промислової політики.

Втручання держави в економіку проявляється в різних формах — коротко- та довгострокового її регулювання.

Історичний досвід функціонування ринкових відносин засвідчує, що головними чинниками, які конституують ринкову інфраструктуру, були й залишаються інститути — специфічна система загальноприйнятих, законодавчо й традиційно усталених норм, правил і обмежень. Проте складність їх наукового розгляду полягає в тому, що сучасні дослідження в галузі економічної теорії стикаються з проблемами методологічного характеру: нові явища не завжди вписуються у звичну для економічної науки парадигму, що звужує поле аналізу й затримує впровадження ефективної економічної політики. Недостатня теоретична розробка проблеми ринкової інфраструктури у вітчизняній економічній літературі, фактичне нехтування значенням механізмів регулювання в управлінні трансформаційними економічними процесами є основними причинами недостатньої ефективності впровадження реформ в Україні. Тоді як саме інститути ринкової інфраструктури виступають провідниками та глибинною субстанцією ринкових відносин економіки.

Проблемами інституційного забезпечення державної політики України лишаються несистемність і недовговічність існування окремих інститутів. Ідеться також про брак системи державних і недержавних органів, здатних у взаємодії й координації ефективно реалізовувати поставлені завдання. Необхідна інституційна структура з вертикальними, горизонтальними й діагональними зв'язками, що забезпечують рух необхідних ресурсів і процесів.

Загалом інституційний механізм має керуватися такими основними принципами:

- ◆ принцип субсидіарності, тобто максимальне наближення конкретної
- ◆ функції управління до її споживача;
- ◆ принцип достатності повноважень, тобто повноваження рівня управління, що реалізовує функцію, повинні бути необхідними й достатніми для її ефективної реалізації;
- ◆ принцип відповідності повноважень і відповідальності та ресурсного забезпечення.

В основі інституційного механізму має перебувати певний орган, де приймають ключові управлінські рішення і який забезпечує координацію інших інститутів у процесі реалізації поставлених завдань.

Головними об'єктами державного регулювання є державний бюджет, система державних банків і державний сектор економіки. Володіння ними забезпечує державі виконання економічних функцій централізованого управління. Конкретними методами тут виступає по-

датково-бюджетна та кредитно-грошова політика, що здійснюється за допомогою фінансово-кредитного механізму.

В умовах ринкової економіки чільне місце у фінансово-кредитному макроекономічному регулюванні посідає механізм оподаткування. Важливим антиінфляційним заходом є регулювання кредиту і грошової маси, яке здійснюється центральними емісійно-кредитними установами через операції з цінними паперами на відкритому ринку, регулювання дисконтної ставки, зміну резервних норм, передбачених для кредитних установ.

Економічними процесами ефективніше управляти за допомогою економічних та правових важелів. У розпорядженні держави є арсенал перевірених світовою та вітчизняною практикою економічних та правових важелів: податки, ціни, кредити, тарифи, інвестиції, цінні папери, проценти, резерви, амортизаційні відрахування, бюджет, програми, пільги, державні замовлення, субсидії та ін.

Всі важелі повинні використовуватись у відповідних межах: адміністративні — щоб не формувати командно-розпорядних процесів; економічні — щоб не перешкоджати вільному розвитку господарських одиниць; правових — щоб створювати правову основу для вільного підприємництва [1, с. 385].

Не всі наведені сфери ринкових відносин можуть впливати, завдавати шкоди економіці та національним інтересам, що об'єктивно потребує регулюючого втручання держави. В цілому необхідно забезпечити контроль держави за сукупними витратами, грошовою та кредитною емісією та запобігання негативним процесам ринкових відносин. Водночас занадто сильне втручання держави в економічні процеси може призвести до спаду виробництва. Тому всім урядовим структурам при здійсненні регулюючих функцій слід дотримуватись зважених меж.

Отже, державний регулювальний механізм досить складний і включає об'єкти, методи і важелі регулювання. Тільки тоді, коли в планах і програмах буде зафіксовано, чого саме передбачається досягти і на яких процесах і виробництвах зосереджуватимуться ресурси, а також коли буде дана відповідь, вирішуватиметься те чи інше завдання, програми і плани працюватимуть.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Механізм структурних зрушень в економіці України.* — К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002, 496 с.